

30.september 2026

Spires innspill til Omstillingskommisjonen

Spire takker for muligheten til å komme med innspill til omstillingskommisjonen. Spire er en miljø- og utviklingsorganisasjon for unge, og arbeider for en bærekraftig og rettferdig verden.

De dødelige hetebølgene i Europa og den katastrofale flommen etter bre- og fjellskredet i Nepal har igjen minnet oss om alvoret av klimakrisa. Nylig lanserte Climate Action Lab en rapport som advarte om at 451 000 mennesker er i livsfare i første halvdel av denne "El Niño".¹ Situasjonen er også kritisk for flere av planetens tålegrenser, hvor syv av ni planetære tålegrenser allerede er krysset, blant annet for klima, biosfærens integritet, arealendringer, ferskvann, biogeokjemiske strømmer, nye miljøgifter og havforsuring.²

Samtidig fastslår Production Gap Report at verdens land planlegger å produsere dobbelt så mye fossil energi i 2030, enn det som er i tråd med Parisavtalen. UNEP advarte tidligere i høst om at verden vil overskride 1.5°C, forhåpentligvis midlertidig.³ Klimaforskningen er ekstremt tydelig på at det er behov for dype, umiddelbare utslippsreduksjoner for å bremse overskridelsen av 1.5 gradersmålet og at hver eneste desimal teller for å begrense katastrofale klimaendringer.⁴

Omstillingskommisjonen skal vurdere ulike scenarioer og tiltak for norsk økonomi, hvor norsk sokkel går inn i en ny fase med avtakende olje- og gassproduksjon. Perspektivmeldingen skisserer flere utfordringer som vil påvirke norsk økonomi de nærmeste årene, og legger til grunn at verden lykkes med å begrense oppvarmingen i tråd med Parisavtalen, samtidig har UNEP nylig vist at med dagens politikk er verden på vei mot 2.6 graders oppvarming.⁵ Omstillingskommisjonen må først og fremst komme med omfattende tiltak for å håndtere klima og naturkrisa vi står overfor. Kommisjonen kan i beste fall være startskuddet på en reell omstilling av norsk økonomi til et bærekraftig og rettferdig lavutslippsamfunn. Men dette vil kreve omfattende transformativ samfunnsendringer, hvor kortsiktige, fragmenterte og teknologisk innovasjon ikke er tilstrekkelig.

¹ Greenstone et. al. 451,000 at Risk: Where Action Can Save Lives During the Super El Niño, 2026
https://impactlab.org/wp-content/uploads/2026/09/CIL_El-Nino-Report.pdf

² Stockholm Resilience Centre, <https://www.stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries.html> hentet 20.sept. 2026

³ United Nations Environment Programme (UNEP), *Limiting Overshoot: Navigating Exceedance of 1.5°C and Pathways Towards Return*, 2026

⁴ IPCC AR6, *Summary for Policymakers. In: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, 2023

⁵ United Nations Environment Programme (UNEP), *Limiting Overshoot: Navigating Exceedance of 1.5°C and Pathways Towards Return*, 2026

Spire mener det viktigste omstillingskommisjonen vurderer og anbefaler er:

- En utfasingsplan for norsk olje og gass
- Anbefaling om letestans for ny olje og gass i tråd med klimaforskningen
- Omstilling til en økonomi hvor planetens tålegrenser setter rammene.
- Tiltak som vrir produksjon og forbruk bort fra naturskadelige, utslippsintensive aktiviteter og prioriterer ressurser til samfunnskritiske behov.

Utfasingsplan og letestans

Omstillingskommisjonen må anbefale en utfasingsplan og letestans, i tråd med internasjonale utviklinger, både innenfor og utenfor klimaforhandlingene, i EU og ved den internasjonale domstolen i Haag. For å nå målene i Parisavtalen er det ikke rom for å lete etter mer olje og gass. Norge er den 11. største olje- og gassprodusenten i verden, og bare i 2024 eksporterte Norge utslipp tilsvarende nærmere 500 millioner tonn CO₂.⁶ En plan for sluttfasen for norsk olje og gass vil ha enorm påvirkning for en rettferdig, global omstilling bort fra fossil energi.

Verden har forpliktet seg til en *transition away from fossil fuels* i de internasjonale klimaforhandlingene.⁷ I etterkant av denne beslutningen fra den globale gjennomgangen på COP28 har flere land tatt til orde for et globalt veikart og nasjonale veikart for utfasning av fossil energi. Det brasilianske presidentskapet for COP30 lanserte også en prosess mot et globalt veikart for omstilling bort fra fossil energi. Under COP30 tok Colombia initiativ til verdens første konferanse for omstilling bort fra fossil energi, som samlet 57 land i Santa Marta, Colombia. I etterkant av dette ble det lansert et Scientific Panel (SPGET) som skal levere forskningsbaserte anbefalinger om omstillingen bort fra fossil energi, samt tre ulike worstcase-scenarier for videre arbeid for nasjonale og regionale veikart som ser på produksjon, tilbud, økonomiske barrierer og muligheter for omstilling bort fra fossil energi. Fossil energi får med andre ord større plass på den globale areanen, og partene diskuterer i økende grad *hvordan* verden skal fase ut fossil energi, heller enn *hvorvidt*. Omstillingskommisjonen bør bidra til at Norge møter sine internasjonale forpliktelser og bidrar til en global utfasing.

Den internasjonale domstolen i Haag (ICJ) fastslår i sin rådgivende uttalelse at 1,5 °C danner grunnlag for statens internasjonale rettslige forpliktelser.⁸ Dette innebærer blant annet å sette mål med "høyeste mulige ambisjon" og "gjøre sitt ytterste" for å redusere utslipp. Videre fastslår ICJ at stater som ikke handler tilstrekkelig, inkludert når det kommer til produksjon, subsidier og leting etter mer fossil energi, kan bryte internasjonal rett. Dommen i *Klimaseniorinnen v. Sveits* fastlo også at manglende klimahandling kan være brudd på menneskerettighetene, og at staten har forpliktelser til å beskytte mennesker mot alvorlige klimaendringer.⁹ Omstillingskommisjonen må derfor legge til

⁶ WWF, 21 myter om norsk olje og gass, 2025 <https://www.wwf.no/klima-og-energi/21-myter-om-norsk-olje-og-gass>

⁷ UNFCCC (2023), Outcome of the first global stocktake, FCCC/PA/CMA/2023/L.17, para. 28(d).

⁸ ICJ, Advisory Opinion 23.juli 2025

<https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/187/187-20250723-adv-01-00-en.pdf>

⁹ Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD), *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland*, klagenr. 53600/20, dom 9. april 2024.

grunn at utdeling av nye letelisenser og subsidier til fossil energi kan være både folkerettsstridig og bryte menneskerettighetene.

Omstillingskommisjonen skal komme med anbefalinger i lys av EUs klimamål. Da må det legges til grunn at EU flere ganger har uttalt at de ønsker en større uavhengighet fra importert energi,¹⁰ og deres mål om 90% utslippskutt innen 2040. Både økonomisk og sikkerhetsmessig har en mer diversifisert energi, gjennom elektrifisering og mer fornybart vært viktig for EU i 2026.¹¹ Det ble også nylig kjent at EU opprettholder sitt moratorium på olje fra Barentshavet i deres Arktis-strategi. Dette er et viktig signal til Norge om at vårt viktigste marked beveger seg bort fra fossil energi.

En omstilling for mennesker og miljø

Perspektivmeldingen skildrer flere utviklingstrekk som vil prege norsk økonomi i tiden som kommer, blant annet knappere tilgang på arbeidskraft og ressurser, avtakende petroleumsaktivitet, klima- og naturendringer og lavere forventet produktivitsvekst. For å håndtere disse mener Spire omstillingskommisjonen må stille grunnleggende spørsmål om hvordan vi ønsker å organisere samfunnet for å tilpasse oss en situasjon hvor det ikke lenger er økonomisk gunstig med vekst, fordi de sosiale og miljømessige kostnadene er større enn fordelene.¹² Når arbeidskraft, energi, natur og materialer blir knappere, kan ikke all økonomisk aktivitet behandles som like viktig. Det må derfor vurderes hvilke deler av økonomien samfunnet har behov for mer av, og hvilke aktiviteter som bør reduseres.

Omstilling blir ofte sett på som gradvise, teknologidrevne endringer innenfor eksisterende systemer, men utfordringene vi står overfor krever en helhetlig tilnærming gjennom strukturelle endringer i samfunnets grunnleggende institusjoner, maktstrukturer og verdier.¹³ Dette står i kontrast til mye av dagens klimapolitikk som er orientert rundt teknologisk utvikling som opprettholder dagens produksjons- og forbruksmønstre. Eksempelvis har elbilpolitikken i stor grad erstattet fossilbiler med elektriske biler, men i mindre grad utfordret selve bilavhengigheten og det samlede areal- og ressursbehovet i transportsystemet.¹⁴ Elektrifisering av sokkelen, DACCS, CCS knyttet til fossil energi, datasentre, batterifabrikker er ressurs- og energikrevende, og risikerer å låse Norge til en utviklingsbane med fortsatt høy energi- og ressursbruk. FNs internasjonale ressurspanel advarer om at uttaket av naturressursene vil stige med 60% sammenlignet med dagens nivå, hvis vi fortsetter med dagens produksjon og utvinningsmønstre.¹⁵ En slik utvikling vil øke risikoen for alvorlige og irreversible endringer i jordens selvregulerende systemer. Samtidig har Norge et av verdens høyeste materialforbruk, på ca. 70% mer enn resten av Europa per innbygger.¹⁶

¹⁰ European Commission, 2026 State of the Union Address by President von der Leyen, 2026, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ov/SPEECH>

¹¹ WWF, Arctic Gas: Too Little, too late 2026 <https://media.wwf.no/assets/attachments/Arctic-gas-Too-little-too-late.pdf>

¹² Kallis et. al. Sacrifices of growth i The Case for Degrowth, 2020

¹³ Karen O'Brien, kap 18: Fra omstilling til transformasjon, Samfunnsgeografi: Perspektiver og prosesser, 2026

¹⁴ Klima- og miljødepartementet, Omstilling til lavutslipp – veivalg for klimapolitikken mot 2050, NOU 2023: 25

¹⁵ UNEP, Global Resources Outlook 2024: Bend the trend, international resource panel, 2024 <https://www.resourcepanel.org/reports/global-resources-outlook-2024>

¹⁶ WWF, Naturen har grenser, 2024 <https://www.wwf.no/nvheter/nv-rapport-slik-kan-vi-kutte-i-norges-skyh%C3%B8ye-materialforbruk>

Spire mener derfor at det er behov for transformativ, vekstfri utvikling. IPBES beskriver transformative endringer som gjennomgripende samfunnsendringer for en mer rettferdig og bærekraftig verden som adresserer de underliggende årsakene til tap av naturmangfold, gjennom blant annet endrede synspunkter og strukturer.¹⁷ De peker videre på at en viktig årsak til tilbakegang av natur er prioriteringen av kortsiktige, individuelle og materielle gevinster.¹⁸ Derfor kan et viktig tiltak være å innføre nye indikatorer for samfunnets velferd og fremgang, utover BNP. I rapporten *counting what counts* fra FNs *High-level Expert Group on Beyond GDP* forslås 31 indikatorer som bedre måler samfunnets velferd og fremgang enn BNP.¹⁹ Nordisk ministerråd løfter tilsvarende behovet om å gå forbi økonomisk vekst målt i BNP som mål på nasjonal velferd.²⁰

Omstillingskommisjonen må komme med anbefalinger for en utviklingsbane til et bærekraftig og rettferdig lavutslippsamfunn innen 2050, som krever langt færre ressurser enn vi forbruker i dag. Kommisjonen bør legge til grunn av energiforbruket må reduseres kraftig og effektiviseres. Videre må kommisjonen vurdere hva de knappe energiressursene skal brukes til i lavutslippssamfunnet. Omstillingskommisjonen bør vurdere tiltak som vrir produksjon og forbruk bort fra naturskadelige, utslippsintensive aktiviteter og prioriterer ressurser til samfunnskritiske behov. Tiltak kan innebære:

- Utredning av hvilken økonomisk aktivitet som er ønskelig i lavutslippsamfunnet, og hvilke aktiviteter det kan være aktuelt å redusere. Aktiviteter som primært stimulerer til økt forbruk må vurderes annerledes enn energi til samfunnskritiske formål. For eksempel bør helse og omsorg, utdanning og grunnleggende boliger og tjenester prioriteres, mens utslippstunge, miljøskadelige næringer burde reduseres.
- Foreslå virkemidler for redusert energiforbruk og energieffektivisering.
- Gradvis innføring av skatt på luksusforbruk, avgifter på uttak av naturressurser og andre omfordelende økologiske skattereformer.

Perspektivmeldingen peker på knappere tilgang på arbeidskraft samtidig som behovet for helse- og omsorgstjenester vil øke. Når arbeidskraft blir knappere, reiser det interessante spørsmål om hva vi bruker arbeidstiden til, og om produktivetsgevinster skal tas ut som økt produksjon eller som mer tid til liv, omsorg og fellesskap, ikke bare hvordan samfunnet kan få mennesker til å arbeide mer. Kortere arbeidstid kan også gjøre det lettere å kombinere lønnsarbeid med omsorg og andre samfunnsoppgaver, men effektene på produktivitet, sysselsetting, offentlige finanser og ressursbruk må undersøkes nærmere.

¹⁷ IPBES, *Summary for Policymakers of the Thematic Assessment Report on the Underlying Causes of Biodiversity Loss and the Determinants of Transformative Change and Options for Achieving the 2050 Vision for Biodiversity of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Service*, 2024
<https://doi.org/10.5281/zenodo.11382230>

¹⁸Ibid.

¹⁹ UN High-Level Expert Group on Beyond GDP, *Counting What Counts*, 2026
https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/high-level_expert_group_on_beyond_gdp_final_report.pdf

²⁰ Nordic Council of Ministers, *A beyond-GDP view of nordic performance*, 2026
<https://www.norden.org/en/publication/beyond-gdp-view-nordic-performance>

Avslutning

Omstillingskommisjonen har en viktig mulighet til å komme med anbefalinger for en norsk økonomi etter oljealderen. Skal Norge håndtere mange av dagens komplekse, overlappende kriser mener Spire at vi må bort fra dagens systemer som opprettholder dagens skjeve maktstrukturer, og overproduksjons- og forbruksmønstre.

Derfor må omstillingskommisjonen foreslå en planlagt og rettferdig utfasing av olje og gass, samt foreslå letestans etter ny olje og gass.

Videre bør omstillingskommisjonen vurdere hvilke deler av økonomien samfunnet trenger mer av, og hvilke aktiviteter som bør reduseres. Knapp arbeidskraft, energi og ressurser bør prioriteres til samfunnskritiske formål og til aktiviteter som gir gode liv for alle innenfor planetens tålegrenser.

Med vennlig hilsen

Thea Birgitte Erfjord
Leder av Spire